

trdi, da ni še plačan, a ne navede nobenega zneska, kako naj bi se potem, če bi bilo zavezanca napotiti na pravdo in on ne bi te poti nastopil, mogla opraviti prodaja, do katere bi moralo priti, ker se je odložitev zvršila dovolila le do odločbe o predlogu za ustavitev? Niti izvršilni organ, niti izvršilno sodišče ne ve, koliko in kaj hoče tirajoči upnik še imeti. Skratka, prodaja se ne bi mogla opraviti. Sicer pa je tudi uvaževati, da mora biti zavezancu znan znesek, katerega je še dolžan, da se zamore poslužiti po § 200 št. 4 zvrš. reda pristoječe si pravice, da plača pred začetkom prodaje tirajočega upnika in tako prepreči prodajo.

Prišli smo do zaključka, da mora tirajoči upnik, kadar je pozvan v smislu § 40 zvrš. reda na izjavo o zavezančevem predlogu, naj se ustavi izvršilo, to izjavo oddati jasno in natanko, da mora tudi, ako ni še popolnoma plačan, v svoji izjavi navesti, kak znesek in v kateri visokosti ima še tirjati, ter da trpi on stroške, katere je poprava nepopolne izjave povzročila.

Nove kriminalistične šole.

Spisal cand. iur. **Janko Polec.**

Uvod.

»Trikrat je narekoval Rim svetu zakone, trikrat združil narode; prvič, ko je bil rimski narod še v polni moči in slavi, v državno; drugič, ko je njegova slava že zatemnela, v versko in tretjič vsled recepcije rimskega prava v pravno jednoto.¹⁾

Toda tretjič rimski duh ni mogel tako popolnoma podjarmiti narodov kakor preje. Rimljani, mojstri, v civilnem pravu, so imeli primeroma jako nerazvito kazensko pravo, ki ni moglo izpodriniti nemškega in cerkvenega.

Epigoni Paula in Ulpijana, Gaja in Papinijana, dobro čuteči to nepopolno zmago, so se neprenehoma trudili zamujeno popraviti in so skrbeli, da je »dežela pravoznanstva« od renesanške

¹⁾ Jhering: »Geist des röm. Rechtes« 1. B.

dóbe pa do današnjega dne pravo torišče idej, prevažnih in prerodovitnih za razvoj kazenskega prava.

V 15. in 16. stoletju so italijanski juristi, seособno Gandinus, Angelus Aretinus in Bartolus sè svojimi deli mogočno vplivali na sodobnike, vzlasti na bistroumnega Schwarzenberga; ta je prvi združil tedaj drugo poleg drugega veljavno nemško, cerkveno in rimsko kazensko pravo v sistematično izdelani, za tisti čas vzorni zakonik, takozvano »Bambergensis«, ki je bila kot »mater C. C. Carolinae« in posredno tudi »Theresianae« več kakor 200 let temelj vsemu kazenskemu pravu. Čeprav nadkri-ljuje Janez Schwarzenberg vse tedanje juriste sè svojo bistroumnostjo, juridično naobrazbo in z visokimi, plemenitimi idejami, se vendar v svojem zakoniku ni mogel otresti zmot svojega časa. »Bambergensis« nosi v sebi kali, iz katerih so v poznejših zakonikih vsklile one strahovite zmote inkvizitornega kazenskega postopanja, jednega največjih madežev v zgodovini človeštva.

Najslednji dve stoletji (17. in 18.) sta jedna najžalostnejših dob v povestnici kazenskega prava in jedna najneugodnejših za njegov razvoj. Brez novih, oživljajočih idej zadovoljevali so se pravniki v teoriji z več ali manj podobnimi si komentarji obstoječih kazenskih zakonikov in kazenskih razsodeb; v praksi so se pa posluževali inkvizitornega postopanja in vseh grozovitostij, ki iz tega logično izhajajo. Kazensko pravo se ni moglo tako dolgo povspeti iz tega, človeštva nevrednega stanja na višjo stopinjo, dokler so vladale ideje, družabne razmere in sploh svetovno naziranje, ki je to stanje povzročilo. Kajti zgodovina nas uči, da se nikjer ne zrcali bolje vpliv časa, njegovo stremljenje in ideje, vsako tudi najmanjše gibanje ljudske duše, kakor ravno v kazenskem pravu.

In tako je še-le prosvetljeni absolutizem povzročil preobrat. Bil je zopet Italijan, Cesare Beccaria (1735—1794), učenec francoskih enciklopedistov, ki je, navzet novih idej, jel misliti na času primerno preosnovo kazenskega prava. V svojem slavnem, skoro na vse evropske jezike prevedenem delu: »Dei delitti e delle pene« (1764) je zahteval pred vsem bolj milih in popolno odstranitev smrtnih ter družih barbarskih kaznij. Njegove zahteve, ki niso bile nič drugega, kakor po sodobnih prosvitljenih idejah povzročena reakcija proti vladajoči ostrosti in grozovi-

tosti, so našle mogočen odmev po vsem omikanem svetu. Zakonodajalci so hiteli uresničevati Beccarijeve idejale v zakonikih, teoretiki pa so po širnem svetu oznanjevali novo človekoljubno kazensko naziranje raz vseučiliških stolic in v svojih spisih.

Znani zgodovinski dogodki koncem 18. in začetkom 19. stoletja so pretrgali zopet nit, ki je od Beccarijevega nastopa vezala kazensko pravo s prosvitljenim absolutizmom in občnim svetovnim naziranjem.

Pozneje, ko so se po Napolenovih vojnah države docela prevstrojile in konsolidirale in zlasti, ko so l. 1848. narodi, v v svobodi pomlajeni, zahtevali mesto inkvizitornega akuzatorno kazensko postopanje, je umevno, da so se morali pravoslovci ozirati sosebnost na legislatorno-dogmatično stran kazenskega prava. In Beccarijeva, t. zv. klasična šola je ravno v dogmatičnem oziru po svojih glavnih zastopnikih — Anzelm Feuerbachu, Hye-ju, Glaserju, Herbstu, Bernerju, Holtzendorffu, Mercklu, Filangeriju, Romagnosiju, Carrari, Lucchiniju in drugih — vstvarila nesmrtna dela, zvesta idejam svojega ustanovitelja, ki je v praktičnem oziru zahteval milejših kaznij, v teoretičnem pa smatral zločinca za posebno abstraktno, juridično bitje.

V tem svojem marljivem delovanju pa klasična šola ni zapazila pokreta, ki se je vršil v vseh znanostih in v svetovnem naziranju sploh vsled nenavadno bujnega razvitka prirodnih ved, ki so jele močno vplivati na vse znanosti in jih postavile na povsem nov, empiričen temelj. Kdo bi si bil tedaj pač mislil, da bodo nauki naravoslovcev zanimali kdaj jurista? In vendar usoda kazenskega prava ni bila druga od usode ostalih ved!

Resnica, da se mora kazensko pravo razvijati bolj, kakor vsako drugo, z duhom časa, da mora primerno upoštevati nove ideje, če noče naleteti na odpor in izgubiti tal in razuma v ljudstvu in s tem pravega smisla, se je zopet pokazala v vsej jasnosti. Klasične juriste, ki so pozabili pri reševanju abstraktnih problemov na ta važni zgodovinski nauk in so postali gluhi in slepi za novodobno življenje in nove ideje, pa je naenkrat vzdramilo že prav mogočno gibanje, katero so povzročile v kazenskem pravu naravoslovske vede, sosebnost antropologija in pozneje socijologija; začujeno so gledali ti pravniki popoln preobrat v svoji vedi, ki je večino izmed njih popolnoma izne-

nadil in to tembolj, ker ni stal na čelu tega gibanja jeden izmed njih, ampak učenec Eskulapov, Cesare Lombroso. In vnel se je hud boj, ki še danes ni odločen. V tem boju pa klasično šolo izpodriva antropologična in še novejša socijologična.

I.

Antropologična šola.

Iz poročil o kazenski obravnavi proti Passananti, ki je 17. novembra l. 1878. ranil v Napolju kralja Umberta z bodalom, zvedelo je občinstvo začudenjem, da zdravniki niso opazovali le intelektualnega, duševnega življenja zločinčevega, marveč da so merili tudi obod njegove glave in prsij ter tehtali njegovo telo. Ta obravnava je širši svet prvič opozorila na reformatorsko gibanje, ki se je začelo v Italiji v kazenskem pravu, na ideje, ki so se prvičrat praktično vporabile v tem senzacionalnem slučaju.¹⁾ Ali se bomo čudili, da je nastala zopet uprav v Italiji nova kriminalistična šola? Nikakor ne! Italija, v neprestanih vojnah politično razkosana, gospodarsko izsesana in moralno docela pokvarjena, je bila naenkrat po toliko stoletjih zopet zedinjena in osrečena z modernimi institucijami, po večini tujimi narodnemu duhu in ljudstvu, sila strastnemu po naravi, geografičnih in socijalnih razmerah; obdarjena z zakoni, katere je štela država s kriminalno politiko, a to je vodil za te razmere premili duh Beccarijev. Zločini so se strahovito množili in samo umorov so šteli 3000 na leto v tej nesrečni državi.

Uspeštevajoč te razmere in naravne neizpremenljive zakone, ki določujejo razvitek kazenskega prava, moramo priznati, da bi bilo nenaravno, ko bi se v tem nezdravem ozračju ne rodile reformatorske ideje; moremo razumeti, da je navidezno jeden sam mož dal kazenskemu pravu smer, ki je bila v resnici že določena po reakciji proti nasprotni vladajoči struji in po ravno procvelih naravoslovnih vedah, sešobno po antropologiji.

Antropologijo so že v 5. desetletju 19. veka postavili Virchow v Nemčiji, Davis na Angleškem in Broca na Francoskem

¹⁾ Kräpelin: Lombrosos »Uomo delinquente« v Zeitschr. f. die ges. Strafrechtswissenschaft. 1885.

na povsem nov temelj.¹⁾ Mere in številke so stopale v tej vedi vedno bolj v ospredje. Nove metode so se oklenili sosebnito italijanski učenjaki, pred vsem Maggiorani in Nicolucci, Mantegazza, Canestrini, Adriani, Morselli i dr., ki so dosegli prav lepe vspehe.

Pred vsem pa moramo omeniti Marzola, ki je sè svojimi studijami o prajezikih, zlasti z delom: »*Monumenti storici rivelati coll' analisi della parola*« mogočno vplival na pravega ustanovitelja nove šole, na glasovitega Cesare Lombroso.

Rojen v Benetkah l. 1836. pisal je izredno nadarjeni deček že jako zgodaj²⁾ in dal že v 12. letu tiskati dve starinoslovni razpravi. Na gimnaziji se je mnogo in vspešno pečal z jeziki, tako da je prišel temeljit poliglot na vseučilišče, kjer se je posvetil pred vsem medicini, ne zanemarjajoč ostalih, posebno naravoslovnih ved. Darwin, Marzolo in drugi naturalisti so bili njegovi ljubljenci. Po končanih vseučiliških studijah nekaj časa vojaški zdravnik, habilitiral se je 29-letni učenjak z večjimi razpravami o antropologiji kakor profesor antropologije in pozneje tudi psihijatrije na vseučilišču pavijskem. Kakor psihijater je bil nezadovoljen z metodo, tedaj navadno v tej stroki in je tu prvi začel uporabljati pozitivne rezultate antropologije. Že takrat priznan veščak v psihopatologiji bil je Lombroso poklican za zvedenca v nekaterih znamenitih kazenskih slučajih, ki so vzbudili v njem veliko zanimanje za zločinca. V teh svojih izvestjih pred sodiščem je že povdarjal, da se hudodelec in umobolnik jasno razločujeta i med seboj i od normalnega človeka po fizičnih in duševnih lastnostih. Od tega časa se Lombroso, ki je bil kmalu pozvan za profesorja sodne medicine v Turin, kjer še danes deluje, neprestano peča premarljivo in vstrajno s tem prevažnim problemom. Mož, ki je bil navdušen učenec naturalistov in antropologov in je antropologijo začel vporabljati v psihijatriji, je presadil to svojo ljubljenko tudi na kriminalistično polje, razlagajoč postanek in razvitek zločinstva iz zgol antropoloških, fizičnih činiteljev.

¹⁾ Lombroso: »Über den Ursprung, das Wesen u. die Bestrebungen der anthr. Schule in Italien« Zeitschr. f. d. g. Stafr. 1880.

²⁾ Kurella: C. Lombroso u. die Naturgeschichte des Verbrechers (Hamburg 1892).

Ta ideja v obče ni bila nova. Casper je že l. 1854 (*»Mörder-physiognomien«*) opozoril, da je pogostem opazil pri hudodelcih brahicefalijo, »mrzel pogled«, zelo vdrti oči, apatijo in ravnodušnost napram hudodelstvu. Znamenite so Casperjeve *»Novellen«*, ki se pogostem primerjajo glasovitim Tadieu-jevimi *»Attentats aux mœurs«*.

Chapman in Clarke sta prva priobčila primerjajoče studije o formaciji človeške črepinje pri hudodelcu in pri umobolnem v delu *»The cranial outline of the insane and criminales«* (1846). — V istem smislu so delovali: Bergmann (*Vischow's ges. Abhandlungen*), Demonture. (*»Observ. sur l' état pathol. du crân«* 1833), Barkow (sè svojim znamenitim atlantom), Broca, Mandsley (*»mental responsibility«* 1873). Thompson (*»Psych. of criminal«* 1870) in Benedikt. — S psihologijo hudodelca sta se vspešno pečala Lauvergne (*»Sur les forçats«* 1843) in Despine (*»Psychologie naturelle«* 1868). — Öttingen v Nemčiji in Guerry na Francoskem sta ustanovitelja moralne statistike; učenjakom Ave-Lallemandu, Pottu in Biondelliju pa se moramo zahvaliti za prve preiskave o jeziku hudodelcev (*Gaunersprachen*).

Tako je našel Lombroso svoje polje že nekoliko izorano, ko je je začel dalje obdelovati in priobčevati svoje znamenite studije o zločincu pod naslovom: *»L'uomo delinquente«* v listu *»Atti dell' Istituto Lombardo«* (1871—76).

Malo je knjig, ki bi obudile toliko zanimanja, toliko nasprotovanja, takšno gibanje v znanosti in ki bi bile tako značilne za postanek in razvitek kake znanstvene ideje kakor Lombrosovi: *»L'uomo delinquente«*. Pod tem nadpisom je Lombroso v prvi, v periodičnem listu izišli izdaji, obsežni komaj 300 strani priobčeval 5 let rezultate svojih opazovanj pri 1200 živih in 100 mrtvih hudodelcih, izvajajoč končno le svoje drzne, skrajne konsekvence. Za to prvo izdajo, v kateri je namešan le material brez reda in sistema, je prišla že l. 1878. druga sistematična, v obsegu 740 strani, l. 1885. pa je tretja obsegala že 37 tiskovnih pol. — Nič manjša, kakor zunanja je bila tudi notranja izprememba. Avtorja so kritika in njegove lastne preiskave prepričale, da je bilo mnogo njegovih opazovanj napačnih, da je veliko odtod izvajanih posledic prenašanih in mnogo teorij nevzdržnih. Z redko moško odkritosrčnostjo je priznal, kadar se je pre-

pričal, svoje napake in jih popravil, tako da je tudi vsebina njegovega glavnega dela danes že precej drugačna, nego li v prvi izdaji. V prvih poglavjih svojega dela razpravlja pisatelj o embriologiji zločinstva,¹⁾ dokazuje, da je zločin naraven, vsem organskim bitjem imanenten pojav, katerega moremo opazovati že pri rastlinah (žužkojede rastline), ki je kaj pogost v kraljestvu živalij, začeni pri levu-kralju pa do njegovega najmanjšega podložnika. Ne da bi pomislil, da se »zločini« pri rastlinah in živalih pač ne morejo primerjati s človeškimi hudodelstvi, prehaja vendar Lombroso, popolnoma v Darwinovem zmislu, od živalij takoj na človeka, in sicer najprvo na človeka-divjaka, ki stoji, po Lombrosovem mnenju, fizično in telesno živali najbližje.

S pomočjo večinoma lastnih opazovanj hudodelcev skuša Lombroso tu dokazati, da imajo vsi zločinci skupno posebne pasemske lastnosti, ki jih približujejo Mongolom in ki se kažejo morfologično v strukturi črepinje in obraza, rasti las itd., funkcijonelno pa v tetoviranju, jeziku in celi vrsti skupnih lastnosti njihovih živcev, njih značaja in razuma. Za posebne telesne lastnosti zločinčeve našteva: močno razvite lične kosti, »fronte sfuggente« (odmikajoče se čelo), poseben razvitek končnikov, brahi-, oksi-, makro- in mikrocefalijo, degeneracijo »foraminis occipetalis magni« (zatilne luknje), kostno razredčenje (»osteoporosis«), obločno čelno kost, stanjšanje lobanjskih kostij, inkakost in vmesne kosti (»Inkabeln und Schaltknochen«), Wormove kosti, preostali čelni šiv (»persistierende Stirnnaht«) itd. Posebna inervacijska lastnost je v mnogo slučajih velika neobčutnost kože in velika razdražljivost živcev. Tudi manija se tetovirati je značilna posebnost zločincev.²⁾ Strasti: lenoba (zato francoski »pègre« = lenuh = tat), lahkomiselnost, osvetlivost (vsled najneznatnejših vzrokov), nagnenje k pijančevanju, igranju in šumnemu razveseljevanju — so glavne lastnosti hudodelčevega značaja. Njegov razum, po Lombrosovih opazovanjih, ni zmožen pred zlo-

¹⁾ Lombroso: »L'uomo delinquente«.

²⁾ V »Atlantu«, ki je izšel kot priloga k Lombrosovem »L'uomo itd.« se nahajajo jako zanimive podobe in znaki, katere so si od pisatelja opazovani zločinci tatovirali na najrazličnejše dele života. Tetoviranje je res lastnost, katero prav pogoste lahko vidimo v vseh kaznilnicah. Morda je ravno ta navaden pojav, ki je privedel Lombrosa do prepričanja, da je zločin povrnitev v stanje divjaka.

činom spoznati njegovih posledic in je sploh omejen. Po tem popisu zločinca v somatičnem in psihologičnem oziru razpravlja Lombroso o etiologiji hudodelstva. Pred vsem poudarja, da tudi veliko pozitivno znanje nikakor ne vpliva blagodejno na moralo, temveč pogostem več škoduje, nego li koristi; ne taji pa, da višja duševna omika že kakor taka oplemeni srce. Radi tega uči statistika, da so zločini mej pravimi učenjaki redka prikazani, pogosta pa mej takozvanimi profesijonisti, in sicer bolj pogosta, nego mej neomikanimi poljedelci.

Etnologičnim, geografičnim in atavističnim momentom pripisuje Lombroso veliko važnost in dokazuje, da se kaže here-ditarni vpliv v razmerju 26 : 100. Pri moškem spolu je zločinstvo bolj razširjeno, nego pri ženskem, ki je pa na drugi strani mnogo bolj nepoboljšljiv, nego moški.

Uvažujoč ta svoja opazovanja sklepa pisatelj, da je vzrok zločinstva fiziologičen-atavističen, da tiči v živalskih nagonih, ki mirujejo vsled vpliva vzgoje, družbe, kaznij, a se vzbude v posebnih razmerah. Take razmere so letni časi, gospodarsko stanje, spol, stan, posnemanje, zloraba alkohola (ki provzročuje zločine proti osebi), bolezni, strasti itd. Vpliv civilizacije je v obče poguben. Velika mesta pospešujejo zločine sosebnost s časopisi, s skupnimi prenočišči za reveže, prenapolnjenimi šolami, bedo itd.

Predno pa razpravlja Lombroso v zadnjih poglavjih o terapiji zločinstva, razlaga precej obširno svojo teorijo o zločinu in kazni. Zločin smatra za naraven ali filozofično izraženo potreben pojav, tako kakor rojstvo, smrt ali duševne bolezni.

Temu naziranju o zločinu je primerna teorija o kazni. Če je zločin naraven pojav, odvisen od posebnega telesnega ustroja in naravnih živalskih nagonov, za katere zločinec ni odgovoren, potem namen kazni ne more biti drug, kakor braniti človeško družbo pred zločincem in ga uničiti. Lombroso odreja kazni poboljševalni namen. V boju zoper zločinstvo priporoča, da naj se odpravi porota, da naj se vladarji ne poslužujejo pravice pomiloščenja za nepolitične zločine, da naj se zločinci iz navade zapirajo v posebne ječe, če treba za vse življenje; zahteva visoko obdačenje žganih pijač in prepoved, prodajati jih mladini, opustitev praznikov in semanjih dni; pomnožitev železnic, opu-

stošenje gozdov v deželah, kjer se nahajajo hudodelske družbe, večjo uporabo fotografije, brzojava in telefona pri zasledovanju hudodelcev, izključenje javnosti pri kazenskih obravnavah, h katerim naj bi imeli pristop le odrasli, posebno zanesljivi moške, obdačenje časnikaškihotic o kazenskih slučajih itd.

Lombroso je velik nasprotnik ječe, katero smatra zlasti pri mladih ljudeh za visoko šolo zločinstva. Mesto ječe priporoča telesne in denarne kazni, post, mrzle kopeli, domači zapor, prisilne delavnice, deportacijo, za hudodelce iz navade pa posebne zavode.

Naravno je, da so te Lombrosove studije in še bolj pa njegove drzne konsekvence iz njih vzbudile mej učenjaki ter omikanci sploh, in sicer najpreje v Italiji, velikansko pozornost. Akopram pravo za pravo ti rezultati Lombrosovega dela niso bili nič drugega kakor čistejši hlapovi, ki so, odločivši se od občne gnilobe, že dolgo vstajali iz moralno nezdravih tal italijanskih in se potem na čudovit način kondenzirali v vsprejemljivem duhu nadarjenega Benečana v ideje, ki bi naj padale nalik blagodejnemu dežju nazaj na žejno zemljo, iz katere so izhajale, ki bi naj jo oplodile in očistile zopet ozračje: so vendar ti rezultati vso javnost naravnost konsternirali. Če je bila že sama pozitivistična metoda nekaj novega, tiči vendar prevesen pomen Lombrosovih izvajanj v njegovem nauku, da je zločinec le produkt svojega telesnega ustroja in delovanja posameznih organov, ali kakor se navadno pravi v njegovi hipotezi o rojenem hudodelcu (»delinquente nato«, »criminel-né«).

S to svojo glavno hipotezo, iz katere je izvajal vse konsekvence, odtegnil je Lombroso kazenskemu pravu temelj samostojne vede, jo ponižal in uvrstil mej naravoslovne znanosti.

Nekaj časa so stali učenjaki nemi nasproti temu nenavadnemu fenomenu na znanstvenem nebu italijanskem, čuteč velikanski pomen za vse kazensko pravo, vedoč, da niso to le morebiti nezmislne teorije novotarskega učenjaka, ampak izraz nove struje, novega svetovnega naziranja. Ta molk mej italijanskimi učenjaki ni trajal dolgo, bila je le ona strašna tišina pred hudo nevihto, pred veliko bitko, ko se vojaki s skrbjo pripravljajo na boj.

(Dalje prih.)

